

Петро ВОРОНА

д.держ.упр., професор,

начальник управління грантового забезпечення,

Національний фонд досліджень України

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ: ПАРТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Аналітика історії державного будівництва в Україні, розвитку форм державності українського народу та державотворчих процесів дозволяє визначити демократизм як питому рису політичної й етнічної культури українства. А його демократичне налаштування є особливо характерною (*ментальною*) рисою сучасного розвитку Української держави, що виокремлює її серед інших пострадянських країн. Усвідомлення цього зобов'язує нас ще більш наполегливо працювати над удосконаленням сучасної політичної системи, яка мусить увібрати в себе все найкраще, що виробили минулі покоління українців, враховуючи й сьгоднішні реалії але при цьому враховувати й європейський досвід особливо досвід формування та функціонування місцевої влади (місцевої демократії), що нараховує вже не одну сотню років. Це важливо ще й тому, що питання про найбільш оптимальну виборчу систему не лише для місцевих, але й для парламентських виборів в Україні ще залишається актуальним і достатньо дискусійним [2].

Для того, щоб зорієнтуватись у різноманітті виборчих систем, що забезпечують функціонування місцевої демократії потрібно дослідити особливості систем європейських моделей. Ми обрали для дослідження виборчі системи країн Західної Європи (*використовуємо у значення політичного регіону куди входять географічні регіони: Північна, Південна та Західна Європа*) як більш усталені моделі з певною демократичною традицією, яка не була розірвана радянською чи іншою тоталітарною машиною і в цих країнах демократичний процес державного розвитку був динамічним і неперервним.

Вважаємо, що у більшості країн Європи, як і в Україні, питання вибору системи формування представницьких органів, є теж питанням політичної доцільності та кон'юнктури. Тобто виборча система країни має досягати тих цілей, які ставлять її розробники – як правило, представники політичних партій, що сформували більшість у національному парламенті. Серед таких цілей – забезпечення впливу держави та політичних партій на формування й реалізацію регіональної та місцевої політики, ефективне функціонування системи органів публічної влади, перемога суб'єктів «під яких» впроваджувалась виборча система, що буде використовуватися на наступних виборах. Іншими, вже другорядними, але теж важливими чинниками, які визначають різновид виборчої системи, є: забезпечення представництва національних меншин в органах влади; рівноправне представництво обох статей у представницькому органі влади; забезпечення зв'язку між виборцями та обраними депутатами; зміцнення кадрових ресурсів партій; електоральна підготовка до парламентських чи президентських виборів через політичне зааганжування певної частини електорату. Саме вище названі, але

визначені з них пріоритетні цілі і визначають характерні особливості систем формування представницьких органів місцевого самоврядування кожної з країн. Враховуючи високий рівень розвитку громадянського суспільства цих країн, варто зазначити, що у цей процес, в залежності від обставин, вносять свої корективи його інститути – у т.ч. ЗМІ, громадські організації, самі органи місцевого самоврядування, що активно проводять політику лобізму своїх прав та належного забезпечення повноважень державою. Тому не випадково у «велику» національну політику у країнах, що досліджуються, частіше проходять «через сито» місцевої демократії [2–3].

Попри різноманітність виборчих систем, за якими формуються представницькі органи базовому, субрегіональному та регіональному рівнях в країнах Європи, можемо виокремити певні їхні спільні риси [4] :

1. У більшості країн Європи є можливість висунення не лише партійних кандидатів, але і позапартійних представників, в т.ч. від громадських організацій. Участь незалежних кандидатів забезпечується через самовисування списками, висунання через виборчі комітети, громадські організації, об'єднання виборців та інші тимчасові утворення, створені під місцеві вибори. Подібна тенденція стає характерною і для постсоціалістичних країн, а не лише для країн Західної Європи, що мають усталені демократичні традиції. Хоча самовисування все ж переважає на базовому рівні місцевої демократії.

2. Для країн Західної Європи не є характерним і поширеною практикою явище блокування політичних партій на місцевих виборах. Партії, як правило, самостійно приймають участь у місцеві вибори.

3. У більшості країн цього регіону застосовується пропорційна або змішана виборча система з пропорційною складовою. Навіть у Великобританії, де вибори проводились за мажоритарною системою відносної більшості, сьогодні точаться гострі дискусії про перегляд виборчої системи у бік змішаної виборчої системи (ЗВС), де частина депутатів обиралась би на основі пропорційного представництва політичних партій.

4. Варто виокремити ще одну загальноєвропейську тенденцію – забезпечення представництва національних меншин та гендерної рівності в органах місцевого самоврядування. На місцевих виборах у Франції партії, які не забезпечують квоту представництва жінок у виборчих партійних списках з розрахунку 51 % жінок до 49 % чоловіків, отримують менший обсяг державного фінансування. На виборах в окремих землях Німеччини для партій меншин не застосовують виборчі бар'єри.

5. У більшості європейських держав пропорційні виборчі системи на місцевих виборах є персоніфікованими – тобто виборці голосують за «відкриті» або «напіввідкриті» виборчі списки. Закриті списки є лише в кількох країнах – але в них розподіляється 120–150 мандатів. При голосуванні за напівзакриті списки виборець може надавати преференцію кандидату у списку партії.

6. Більшість країн Європи свої виборчі системи на місцевих виборів прив'язують до кількості виборців, а не до виду органу місцевого самоврядування, як в Україні – обласна, районна, міська чи сільська ради. В Україні має місце

певний казус – коли орган різного рівня місцевого самоврядування, але з однаковою кількістю виборців – обирається за різними виборчими системами [1; 4].

Політичні партії постійно прагнуть до розширення власного впливу на діяльність представницьких органів влади що, у свою чергу, дозволяє впливати на прийняття рішень на загальнодержавному та місцевому рівнях. Такий їхній вплив дозволяє забезпечити система пропорційного представництва – пропорційна виборча система (ПВС), причому в силу «технологічної» складності окремих різновидів такої системи, представники впливових політичних сил виступають за збереження одного із найпростіших її варіантів – з голосуванням за закриті списки політичних партій і блоків в єдиному багатомандатному виборчому окрузі з розподілом мандатів на основі квоти Т. Хера та методу найбільших залишків. Система «закритих партійних списків» надає можливість політичним лідерам маніпулюючи партійним активом формувати партійні списки – а в результаті і депутатські фракції за винятково своїм бачення й іноді з меркантильних переконань та інтересів (*за принципом особистої відданості лідеру партії чи величини фінансового внеску тощо*) [3–4].

Очевидно, що ця система, хоча і є звичною та зрозумілою для пересічних виборців, але навряд чи у повній мірі відповідає їхнім інтересам хоча б у силу того, що обмежує право на самовисування на виборах до рад, майже, всіх рівнів окрім базового, де зберігається мажоритарна виборча система (МВС) абсолютної чи відносної більшості. Тому поняття «оптимальної виборчої системи» є для науковців, практиків, політиків та експертів ще досить неоднозначним і дискусійним. У формуванні систем місцевих виборів у країнах Західної Європи доволі вагому роль зіграв історичний фактор або національна історична традиція місцевих виборів. Це потужний вплив генезису демократичної традиції країни.

Список використаних джерел

1. Виборчі системи для місцевих виборів: європейський досвід та українське законодавство. Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: http://parlament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=1374&iar_id=721&as=2.

2. Батанов О. В. Місцеві вибори та муніципальні виборчі системи в зарубіжних країнах: досвід для України. *Управління сучасним містом*. Київ: ВПЦ АМУ, 2001. № 7–9. С. 89–95.

3. Ворона П. В. Партії, вибори, місцеве самоврядування: електоральний зріз уподобань виборців Полтавщини. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. 144 с. (Серія «Досвід державотворення»).

4. Лабораторія законодавчих ініціатив. URL: <http://parlament.org.ua/index.php?action=about>.

Отримано редакційною колегією: 17.02.2022.